

Stormhatten vid Stämshöjen, fotograferad av P. Roland Johansson. Roland lämnade oss i september detta år. Roland hade ända sedan tidigt -60-tal färdats flitigt i Dalarna och avbildat landskap eller porträtterat växter. Längre arbetade han främst i svartvitt, en konst han behärskade till fulländning. Roland var en trogen deltagare på såväl ekskursioner som föredrag och årsmöten. Vi är många som kommer sakna hans stora kunnande, hans bistra humor och framför allt hans varma vänskap.

Stämshøjens stormhatt skyddad – konsten att beställa ett reservat

Staffan Jansson

Ofta hör man såna som vi – engagerade naturvårdare som sett verkligheten bakom de vackra orden – uttrycka sin ilska över hur svårt det är att få något att hända. Med rätta beklagar man sig över att det kan vara en så seg och utdragen process att skydda natur med dokumenterade värden, när det går så skräckinjagande fort att avverka en skog med minnen från många sekel. Därför är det roligt att som omväxling kunna berätta en naturvårdens solskenshistoria; sannsagan om Stämshøjens stormhatt som svenska staten skyddade.

Historien började med att vi i DABS insåg att vi i landskapet enbart hade en kärlväxtart som på Artdatabankens rödlista klassats som akut hotad, nämligen den äkta stormhatten, *Aconitum napellus*. Samtidigt var växtplatsen vid Trostbäcken helt oskyddad. Det frapperande i denna situation påtalades därför i en enkel skrivelse till Länsstyrelsen. Samtidigt passade vi på att inför det då förestående Linnéjubileet påpeka artens starka koppling till festföremålet Carl själv. Det var nämligen svärfadern Johannes Moraeus, då stadsläkare i Falun, som först noterade arten på växtplatsen. Med tanke på att platsen bara ligger runt 3 km öster om svärföräldrarnas gård Sveden är det inte så förvånande att Carl själv besökte platsen 1745. Vi påpekade därför att skyddet av växtplatsen inte bara var ett viktigt steg i floravårdsarbetet utan också ett påtagligt sätt att visa Linné uppskattning för hans gärning under jubileumsåret.

Denna skrivelse måste ha hamnat i god jord hos myndigheten, då det inte dröjde länge innan först en remiss om utformning av naturreservat enligt föreningens förslag och sen en anhållan om att fila på invigningstalet damp ner i postlådan. Så enkelt kan det alltså vara att skydda natur – när man har att göra med kloka markägare och myndighetstjänstemän som är mottagliga för goda argument. Vilken naturvård tycker ni vi ska beställa nästa gång?

Den som vill besöka ”vårt” reservat och uppleva stormhatten får bege sig till området söder om Danholn nordost om Falun. Enklast kan man kanske från Falun sett, ta vägen förbi Hosjö mot Sundborn. När man närmar sig vägen mot Svärdsjö har man Sundbornsån till vänster och gården Stämshöjden och Trostbäckens lilla sänka till höger.

I Vetenskapsakademins handlingar från 1739 finns en artikel kallad ”*En händelse igenom en giftig ört, blå stormhatter kallad*”, författad av Johannes Moraeus där han bland annat konstaterar:

”Denna samma växt är almän i trädgårdarna här i Sverige för sina fagra och undersamma blommor, som alldeles liknar en stormhatt, blå till färgen, med hwilkas blommor fruentimren i Sverige ofta utpryda sina fat på bordet. Hon är utifrån men växer likwist nu för tiden wild på Stämshögen straxt vid Fahlun, ditförd twifwelsutan genom foglar af fröen.”

Då vi har att göra med en av världens giftigaste växter ter sig bruket som dekoration tämligen kuriöst, åtminstone om man ska tolka det som att den pryder maten på middagsbordet. Av roten, som är den del som innehåller högst halter av alkaloiden aconitin, uppges 2-4 g vara dödlig dos... Denna giftighet har också gjort att stormhatten varit en populär växt för giftmord i såväl antika dramer som exempelvis Medea, som deckare av Agatha Christie eller Maria Lang. I rättvisans namn måste man dock också påpeka att den äkta stormhatten även har använts till människans gagn som läkemedel. Lyckas man dosera rätt är den bedövande och smärtstillande och kan även nyttjas för lindring av gikt. Kanske är det tur att Carl von Linné, som ju hade återkommande giktproblem, verkar ha satsat på behandling med smultron istället...